

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII.

V sredo 15. velikiga travna (maja) 1850.

List 20.

Prihod cesarja Franca Jožefa v Ljubljano.

Že dolgo zaželjeno veselje presvitliga cesarja na Krajskim viditi se je spolnilo v petek 10. dan t. m. Pripeljal se je mladi cesar, spremljen od ministra kneza Švarcenberga in ministra Dr. Bacha in množice družih častnih gospodov, kmalo po 4. uri popoldne v Trebovlje, kjer se loči Štajarska dežela od svoje sestre Krajne; meja je bila zaznamovana s krasno okinčanim obokam. Tukaj so ga sprejeli deželni poglavar z namestništvom Krajske dežele, Krajski knezo-škof, deželni vojni zapovednik in mnogi predsedniki vikših uradov. Pa kdo je bil še med njimi? Slavni maršal Radecki z mnogimi vojnimi častniki, ki je nalaš iz Laškiga že pred ta dan prišel v Ljubljano, cesarja pozdravit. Ko vozovlak ostane, zadoni glasni „živijo“ od vsih strani, in cesar stopi naglo iz voza, podá rokó nar poprej slavnemu starčiku vojskovodju in prijazno pozdravi vse pričujoče. Na ogovor deželniga poglavarja grofa Korinskiga in grofa Jožefa Auersperga, govornika deželniga namestništva, odgovori cesar: „Serčno me veseli v tisto deželo priti, ktere zvestoba se tudi v nar silniših časih ni ganila.“

Ko je cesar potem nektere pričujočih še posebno pozdravil, je odrinil vozovlak, in skozi in skozi po ostajah železnice se je v zbranih množicah ljudstva glasno veselje razodevalo. Duhovni gospodje in učitelji s šolsko mladostjo so stali poleg železnice, so cesarja pozdravljali, cesarsko pesem v domačem jeziku peli in „živijo“ vpili, de se je razlegalo krog in krog; posebno lepo je bilo to v Zagorji. na Savi, v Litli i. t. d. viditi.

Eno četertinko čez 6 popoldne je privihral med streljanjem s topovi na gradu in zvonjenjem po cerkvah zalo okinčani hlapón s cesarjem v Ljubljano, kjer ga je mestni odbor slovesno prejel in predsednik tega odbora g. Salomon s serčno besedo nagovoril. Cesar je ponovil, kakó zlo ga veseli tisto deželo in mesto viditi, od kterih je toliko dokazov zveste udanosti sprejel.

V kolodvoru je stala národna straža iz Krajnja, ki je nalaš zavolj cesarja v Ljubljano prišla, kakor tudi Kamniška narodna straža, ktera je z Ljubljansko zunaj kolodvora cesarja čakala. Cesar je pozdravil vse straže in se je pred kolodvorom vstavil, de so vse tri z muziko in svojimi banderi memo njega marširale. Potem se je vsedel v kočijo in med donečim „živijo“ se je peljal v mesto v svoje staniše. Ljudi je vkup privrelo, de se je vse tërlo.

Zvečer je bilo celo mesto razsvitljeno in po dokončani igri v gledišu se je peljal cesar po razsvitljenih ulicah. Povsod ga je spremljal glasni klic „živijo.“ Na oknjih mnogih hiš so bili v raznih jezikih krasni nadpisi. Našiga Koseskiga slavne besede

»Hrast se omaje in hrib, — zvestoba Slovincu ne gane«
so lesketale na oknjih duhovšnice.

Drugi dan — v saboto — dopoldne je obiskal cesar mnoge mestne naprave, bolnišnice, koliseum, muzeum i. t. d., je jezdil na grad in se peljal noter do Lip, Ljubljansko močirje, ki je že večidel v rodovitno polje spremenjeno. Od ene do tréh je sprejel vse vikši vradnike, mestne in deželne odbornike, vikši duhovne, učenike i. t. d., potem še več družih, ki so ga imeli kaj prositi. — Potem je bilo kosilo pri njem, h kterimu so bili iz mnogih stanov gosti povabljeni. Zvečer je napravila mestna srenja slovesni plés v krasno okinčani kazini, ki ga je cesar s svojo pričujočnostjo poslavil. Povsod je bil z veliko slavo sprejet.

V nedeljo zjutraj ob šestih po opravljeni sv. maši, ki so jo knezo-škof brali, so oznanili topovi na gradu odhod cesarja v Terst. Zbrano ljudstvo iz vsih stanov je z glasnim „živijo“ slovó od svojiga vstavniga vladarja vzelo, kterimu je očitno pokazalo, kakó mu je udano, in kakó od Njega vsiga dobriga pričakuje! —

Popoldne ob dveh smo že v Ljubljani zvedili, de je cesar 15 minut čez eno že srečno se v Terst pripeljal.

Od mitnih in kupnih gruntov.

„Novice“ so sprejele iz dežele prošnjo, de naj bi razložile razložek mitnih in kupnih (kavfertnih) gruntov. Ti prošnji vstrežemo ob kratkim s sledečim odgovoram:

Nekdaj — še pred sto léti, so bili po mnogih deželah le veliki posestniki in plemenitniki edini lastniki, ki niso le zapovedovali osebi (peršoni) svojih podložnih, temuč so bili tudi gospodarji gruntov ali zemljiš. Podložnik je bil popolnoma hlapec — on se ni smel ne ženiti, ne kakiga rokodelstva začeti, ne v druge kraje se preseliti brez dovoljenja svojiga gospóda. Ta zaveza se je imenovala sužnost ali robstvo (Leibeigenschaft) in je bila vzdignjena pod vladarstvom cesarice Marije Terezije. Vunder je podložni z gruntno laštino še zmiraj v terdi zavezi ostal, zakaj grunti niso bili njegova prava last, ampak so bili prav za prav last gruntne gosposke; to de ta jih ni smela v vžitku imeti, ampak jih je kmetam kakor v štant (mito) prepustila, takó, de so bili na 1, 2 ali 3 živote (rodove) v vžitek dani. Po tem pa, ko so ti takó opravičeni rodovi pomerli, grajšina ni smela grunta sebi prisvojiti, ampak drugimu podložniku v vžitek dati. Take grunte so imenovali mitne grunte (Miethhuben), in mitnik je vsako léto za vžitek grunta izgovorjene gospóskine davke odraštoval.

Jožef II., sin Marije Terezije, je ukazal, de naj se mitni gruntje v kupne (kavfertne) spreminé, to je, de naj se dajo podložnim v pravo osébnost last, takó de jih podložni zamorejo prodati, zamenjati, na nje dolgove storiti in tudi po smerti nasledniku zapustiti. Za sprejem takih mitnih gruntov v prave last-